

سیری در قلمرو سبک‌شناسی

(مطالعه و بررسی سبک شناختی آثار سیاوش کسرای)

مؤلف:

جعفر حیدری

www.ketab.ir

پاییز ۱۴۰۰

سرشناسه	حیدری، جعفر، ۱۳۵۴-
عنوان و نام پدیدآور	سیری در قلمرو سبک‌شناسی (مطالعه و بررسی سبک‌شناختی آثار سیاوش کسرای) / مولف جعفر حیدری؛ ویراستار علمی و ادبی حسین قاسمی‌زاده.
مشخصات نشر	اردبیل: نشر نایاب، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	۷۲ ص
شابک	978-622-202-258-7
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۷۲-۷۰.
موضوع	کسرای، سیاوش، ۱۳۰۵-۱۳۷۴-- نقد و تفسیر
موضوع	کسرای، سیاوش، ۱۳۰۵-۱۳۷۴-- سبک‌شناسی
موضوع	شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع	Persian poetry -- 20th century -- History and criticism
شناسه افزوده	قاسمی‌زاده، حسین، ۱۳۲۳- ویراستار
رده‌بندی کنگره	PIR۸۱۸۴
رده‌بندی دیویی	۸۵۱/۶۲
شماره کتابشناسی ملی	۸۵۱۸۸۳۸

سیری در قلمرو سبک‌شناسی

(مطالعه و بررسی سبک‌شناختی آثار سیاوش کسرای)

مؤلف: جعفر حیدری

ناظر فنی: جعفر حسینی‌فر

ویراستار علمی و ادبی: حسین قاسمی‌زاده

طراح و صفحه آرا: مینا معرفت

قطع و تیراژ: وزیری - ۱۰۰۰

ISBN: 978-622-202-258-7

قیمت: ۷۰۰۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات نایاب

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۰۲-۲۵۸-۷

چاپ و صحافی: افق

هرگونه چاپ و تکثیر (اعم از زیراکس، بازنویسی، ضبط کامپیوتری و تهیه CD) از محتویات این اثر بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

تماس با انتشارات: ۰۹۱۴۷۴۱۵۶۶۴-۰۴۵۳۳۸۴۲۹۴۱

www.nayabpress.ir

مشاوره جهت نشر: ۰۹۱۴۴۵۵۵۴۶۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: کلیات
۵	اهمیت و ضرورت مطالعه این کتاب
۵	هدف کلی کتاب حاضر
۷	فصل دوم: ادبیات و مبانی نظری
۸	سبک
۱۱	تعریف سبک‌شناسی
۱۱	مفاهیم سبک‌شناسی
۱۱	سبک شخصی
۱۱	سبک ادبی
۱۱	سبک دوره‌ای
۱۱	تاریخچه کاربرد سبک
۱۱	سبک‌های مشهور شعر فارسی
۱۱	سبک خراسانی
۱۲	سبک عراقی
۱۲	سبک هندی
۱۴	سبک شعر نو
۱۷	روش بررسی سبک‌شناختی متون
۱۷	سطح زبانی
۱۷	سطح آوایی
۱۸	سطح لغوی
۱۸	سطح نحوی

۱۸	 سطح فکری
۱۹	 سطح ادبی
۱۹	 زندگی‌نامه و آثار سیاوش کسرایی
۲۱	 مطالعات انجام شده در ایران
۲۳	 مطالعات انجام شده در خارج از ایران
۲۵	 فصل سوّم: یافته‌ها
۲۶	 مقدمه
۲۶	 سطح زبانی
۲۶	 سطح آوایی
۲۶	 وزن
۲۸	 ردیف
۳۰	 قافیه
۳۰	 کلمات قافیه
۳۲	 ذوقافیتین
۳۲	 بدیع لفظی
۳۲	 واج‌آرایی
۳۳	 هم‌صدایی
۳۳	 هجا‌آرایی
۳۴	 تکرار
۳۴	 جناس
۳۵	 جناس ناقص اختلافی
۳۵	 جناس ناقص افزایشی
۳۵	 جناس ناقص حرکتی
۳۵	 جناس اشتقاق
۳۶	 جناس خط یا مصحف
۳۶	 موازنه
۳۶	 تضمین‌المزدوج

۳۶	اسم صوت
۳۷	تخفیف لغات
۳۷	سطح لغوی
۳۸	باستان‌گرایی
۳۸	به‌کارگیری نام اشخاص تاریخی
۳۹	ذکر نام ابزارهای قدیمی جنگی
۳۹	برخی از حیوانات و مکان‌ها
۳۹	برخی از کلمات باستانی دیگر
۴۰	لغات هم‌معنی
۴۰	ساخت واژگان جدید
۴۰	کاربرد واژگان زبان محاوره
۴۰	کاربرد واژگان فرنگی
۴۱	سطح نحوی
۴۱	ساخت صفات جدید در حوزه نحوی
۴۱	صفت‌های تأویلی
۴۱	صفت قبل از موصوف
۴۲	ساخت نحوی نو در حوزه فعل
۴۲	تقدیم هم‌کرد در فعل مرکب
۴۲	تقدیم فعل بر سایر اجزای جمله
۴۲	کوتاهی جملات
۴۴	نشانه مفعول
۴۴	باستان‌گرایی در حیطه نحو
۴۵	سطح ادبی
۴۵	صنایع بدیع معنوی
۴۵	تضاد
۴۶	تلمیح
۴۶	مراعات‌النظیر

۴۷	تضمین.....
۴۸	تنسيق الصفات.....
۴۹	اعداد.....
۵۰	اغراق.....
۵۰	علم بيان.....
۵۰	تشبيه.....
۵۲	استعاره.....
۵۳	کنایه.....
۵۴	سطح فکری.....
۵۴	اشعار احساسی و عاطفی.....
۵۷	اشعار حماسی و اساطیری.....
۵۹	توصیف.....
۶۰	وطن.....
۶۱	سیاسی.....
۶۳	در سوگ عزیزان.....
۶۳	در رثای فروغ فرخزاد.....
۶۳	برای مرتضی کیوان.....
۶۴	برای میکس تئودوراکیس.....
۶۴	مقام زن.....
۶۷	فصل چهارم: بحث و نتیجه گیری.....
۷۱	منابع و مأخذ.....

در تعریف و توصیف سبک‌شناسی، آن را علم مطالعه و بررسی شگردهای بیان هنری و ادبی نامیده‌اند که از جهات بسیاری شکل توسعه و گسترش یافته بلاغت در کلاسیک است، اما از نظر سابقه علمی، سبک‌شناسی علمی نسبتاً نوین است که در آغاز، در حیطه نقد ادبی کاربرد داشت و سپس با پیدایش و گسترش زبان‌شناسی برای مطالعه و بررسی سبک متون ادبی و غیرادبی متداول گردید. سپس، سبک‌شناسی به حوزه‌ای مستقل و در عین حال مرتبط با هر دو رشته نقد ادبی و زبان‌شناسی تبدیل شد و در این موقعیت جدید، هدف سبک‌شناسی آن بوده است که بین مبانی زبان‌شناسی و بررسی متون ادبی و غیرادبی از نقطه نظر شگرد به کارگیری زبان، رابطه‌ای قانونمند و معنی‌دار پیدا نماید. توجه به این خصیصه در غرب از سال ۱۹۰۹ با اثری از بالی که از شاگردان فردیناند و سوسور بود، در مورد سبک‌شناسی فرانسوی انجام پذیرفت و به مرور، مورد توجه سایر زبان‌شناسان اروپائی نیز قرار گرفت. از دهه ۱۹۶۰ و در پی توسعه زبان‌شناسی توصیفی و مشخص شدن نارسائی‌های نقد ادبی سنتی، سبک‌شناسی در مفهوم جدیدی به دانشگاه‌ها و مراکز علمی بریتانیا و امریکا راه پیدا کرد. با این رویکرد جدید در مطالعه و بررسی سبک متون، زبان‌شناسی بیشتر در پی کد یا سیستم زبانی بود که سبک در آن پنهان است. در این حالت، زبان‌شناس فقط با دقت در زبان می‌خواهد سبک را تعیین کند؛ او کاری به محتوا ندارد و همه چیز را در فرم، یعنی زبان جستجو می‌کند؛ از این رو میان ادیبان و زبان‌شناسان اختلاف نظر وجود دارد. در بررسی عناصر و عوامل گوناگونی که سبک متون را به وجود می‌آورند، سه عنصر نگرش مؤلف، گزینش زبان و عدول از هنجار یا انحراف از نرم را مهم دانسته‌اند. بنابراین رویکرد، نگرش مؤلف و «نهفته‌های ذهنی» او به طور ناخودآگاه در خطمشی او نسبت به انتخاب زبان و انحراف از هنجارهای بیانی منعکس می‌شود. در سبک‌شناسی جدید، لئو اسپیزر باور دارد که بین زمینه روان‌شناسیک مؤلف و مختصات تکراری سبکی او ارتباطی وجود دارد که با پیدا کردن آن، می‌توان به روح و اندیشه شاعر یا نویسنده دست یافت. ملک‌الشعراى بهار نیز شاید به این خاطر است که باور دارد این شاخه از سبک‌شناسی جدید را در اصطلاح، سبک‌شناسی ناقدانه^۱ می‌گویند. در مورد عامل دوم، یعنی انتخاب زبان گفته شده است که گویندگان و نویسندگان مختلف برای ابراز معنی

واحد، تعبیر و بیان‌های گوناگونی دارند که متناسب با منزلت آن معنا بیش گوینده و در یافت متن می‌باشد. چنانچه بسامد تعبیرهای خاصی برای معنای واحد بالا باشد، آن تعبیر جنبه سبک‌شناسیک پیدا خواهند کرد. عامل سوم، یعنی انحراف از هنجار یا نرم نیز اگر بسامد بالائی داشته باشد، به وجود آورنده سبک است. در مورد انحراف از نرم، بحث‌های فراوانی شده است و موضوع اساسی این بحث‌ها آن بوده است که اولاً نرم و هنجار چه معنایی دارند؟ ثانیاً چه عواملی انحراف محسوب می‌شود؟ اگر این عقیده عامیانه را بپذیریم که هنجار، قوانین حاکم بر زبان متداول در هر دوران است، پس هرگونه انحراف از این قوانین را می‌توان انحراف از نرم نیز دانست. در نتیجه، آنچه در دوره‌ای جزء خصوصیات رایج زبان بوده است، در زبان دوره‌ای دیگر که با قوانین متفاوتی اداره می‌شود، می‌تواند هنجارگریزی به حساب آید و چنانچه در آثار شخصی، بسامد بالائی داشته باشد، همین هنجارگریزی عاملی سبک‌شناسیک تلقی می‌گردد (نک: داد، ۱۳۸۰: ۳۳۵-۳۳۰)

با توجه به مطالعه و بررسی سبک‌شناختی آثار ادبی، کتاب حاضر بر آن است تا آثار سیاوش کسرای را که از شعرای نامی معاصر است، مورد مطالعه و بررسی قرار دهد تا مشخص شود که آثار او از لحاظ زبانی، فکری و ادبی چه ویژگی‌های برجسته‌ای دارند.